

**SHAXSLARARO KONFLIKTLARNING MOHIYATI,
TIPOLOGIYASI VA ELEMENTLARI****THE ESSENCE, TYPOLOGY AND ELEMENTS OF
INTERPERSONAL CONFLICTS
СУЩНОСТЬ, ТИПОЛОГИЯ И ЭЛЕМЕНТЫ
МЕЖПЕРСОНАЛЬНЫХ КОНФЛИКТОВ**

Ergasheva Durдона Kenjaboy qizi

*Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali Ijtimoiy ish
ta'lim yo'nalishi talabasi; e-mail: ergashevadurdona443@gmail.com*

Ilmiy rahbar: Abbassova Maftuna Subxanovna

Samarqand davlat universitetining Kattaqo'rg'on filiali o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada shaxslararo konfliktlar, o'zaro ziddiyatlar, bu ziddiyatlarga misollar va ularni oldini olish bo'yicha aytib o'tilgan. Maqolada shaxslararo konfliktning mohiyati nima?, shaxslararo konfliktlarning tipologiyasini nima ekanligi va tipologiya so'ziga xam aloxida ma'lumot berilgan. Maqolamizning asosiy mazmuni asosan shaxslararo konfliktlar haqida yoritib berilgan. Yana shaxslararo konfliktlarning elementlari haqida ham aytib, misollar keltirib o'tilgan.

Kalit so'zlar: Konflikt, shaxs, mohiyat, tipologiya, element, jamiyat, davlat, madaniyat, beparvolik, yoshlar.

Abstract: In this article, interpersonal conflicts, mutual conflicts, examples of these conflicts and their prevention are mentioned. In the article, what is the essence of interpersonal conflict, what is the typology of interpersonal conflicts, and the word typology is given separate information. The main content of our article is mainly about interpersonal conflicts. The elements of interpersonal conflicts are also mentioned and examples are given.

Key words: Conflict, personality, essence, typology, element, society, state, culture, carelessness, youth.

Аннотация: В данной статье упоминаются межличностные конфликты, взаимные конфликты, примеры этих конфликтов и их предотвращение. В статье в чем состоит сущность межличностного конфликта, какова типология межличностных конфликтов, а также отдельная информация о типологии слова. Основное содержание нашей статьи в основном посвящено межличностным конфликтам. Также упоминаются элементы межличностных конфликтов и приводятся примеры.

Ключевые слова: Конфликт, личность, сущность, типология, стихия, общество, государство, культура, беспечность, молодежь.

KIRISH

Shaxslararo konflikt - bu shaxslarning o'zaro munosabatlari jarayonida to'qnashuvi. Bunday to'qnashuvlar hayotning turli sohalarida va sohalarida (iqtisodiy, siyosiy, ishlab chiqarish, ijtimoiy-madaniy, kundalik hayot va boshqalar) sodir bo'lishi mumkin.

Va o'zaro da'volarning turli ko'lamlariga ega: qulay joy jamoat transportida davlat idoralaridagi prezident o'rindig'igacha; bir tilim nondan tortib, bir necha million dollarlik boylikka yetadi.

Shaxslararo konfliktning sub'ektlari o'zlarining shaxsiy yoki guruh manfaatlarini ko'zlagan (himoya qiluvchi) shaxslar (individlar)dir. Ba'zi tadqiqotchilar shaxslararo ziddiyatni "muloqot sheriklarining mos kelmaydigan istaklari, intilishlari va munosabatlari to'qnashuvi ..." deb talqin qilishadi. Bu ta'rifda, bizningcha, konflikt sub'ektlari ob'ekt bilan almashtiriladi.

Shunday qilib, shaxslararo ziddiyat - bu ikki yoki undan ortiq shaxslarning to'qnashuvi (qarama-qarshiligi), uning sabablari mos kelmaydigan ehtiyojlar, manfaatlar, qadriyatlar, pozitsiyalar, rollar, maqsadlar va yoki ularga erishish vositalaridir.¹

Boshqa ijtimoiy nizolarda bo'lgani kabi, shaxslararo ziddiyatlarda ham ob'ektiv va sub'ektiv ravishda aniqlangan sabablarni ajratish mumkin. Ob'ektiv omillar konflikt yuzaga kelishi ehtimolini yaratadi. Masalan, bo'lim boshlig'ining paydo bo'lgan bo'sh lavozimi, agar ikkalasi ham ushbu lavozimga ariza topshirsa, ushbu bo'limning ikki xodimi o'rtasida ziddiyatga olib kelishi mumkin. Shaxslararo konfliktning subyektiv omillari ziddiyatli shaxslarning individual (ijtimoiy-psixologik, fiziologik, dunyoqarash va boshqa) xususiyatlaridan kelib chiqib shakllanadi. Ushbu omillar ko'p jihatdan shaxslararo nizolarning rivojlanish dinamikasini va uning oqibatlarini belgilaydi.

Shaxslararo nizolar yangi tanishgan va doimiy muloqotda bo'lgan odamlar o'rtasida paydo bo'ladi. Va aslida, va boshqa holatda muhim rol munosabatlarda shaxslararo idrok (shaxslararo idrok) o'ynaydi, bu shaxs tomonidan shaxsni baholash va tushunishni (noto'g'ri tushunishni) nazarda tutadi. Shaxslararo idrok etish jarayoni murakkab tuzilishga ega, uning tarkibiy qismlari quyidagilardan iborat:

- 1) identifikatsiya - shaxsni solishtirish, yonma-yon qo'yish va u bilan o'zini tanishtirish;
- 2) ijtimoiy-psixologik aks ettirish - boshqasini uning uchun o'ylash orqali tushunish;
- 3) empatiya - empatiya orqali boshqa odamni tushunish;

¹ Dmitriev, A.V. Konfliktologiya: Qo'llanma/ A. Dmitriev. - M.: Gardariki, 2000. -- 320 b.

4) stereotiplash - har qanday narsaning sifat xususiyatlarini unga tarqatish orqali boshqasini idrok etish va baholash ijtimoiy guruh.

ASOSIY QISM

Ko'p yillar mobaynida insonlar ya'ni shaxslar o'rtasida turli xil ziddiyatlar bo'lib turadi. "Mojarо" so'zi paydo bo'ldi zamonaviy tillar lotin tilidan (conflictus - to'qnashuv), u xalqaro va tarjimaga muhtoj emas. Shaxslararo ziddiyatga ta'rif berish uchun siz "mojarо" nima ekanligini aniqlashingiz kerak. Ushbu kontseptsiyaning ta'rifi juda ko'p nufuzli sotsiologlar va psixologlar tomonidan ushbu hodisani ko'p tomondan ko'rib chiqqan holda berilgan va talqin qilish variantlarining xilma-xilligi har qanday aniq narsani ajratib ko'rsatishni muammoli qiladi. Biroq, ko'pchilik mualliflar konfliktda ikki yoki undan ortiq sub'ektlar ko'pincha ishtirok etadigan kelishmovchilik shaklida bo'lgan qarama-qarshilik mavjudligiga qo'shiladilar.

O'zining miqyosi va xilma-xilligi tufayli mojarо juda ko'p turli xil turlari mavjud. Shaxslararo konflikt eng keng tarqalgan konflikt turi hisoblanadi. Bu aniq ishtirokchilarning yuzma-yuz qarama-qarshilik holati, ular (yoki ulardan kamida bittasi) tomonidan idrok etilgan va boshdan kechirilgan muhim psixologik muammo sifatida, uni hal qilishni talab qiladigan va tomonlarning qarama-qarshilikni bartaraf etishga qaratilgan faolligini keltirib chiqaradigan vaziyat sifatida ta'riflanishi mumkin. Yuzaga kelgan va vaziyatni ikkala yoki tomonlardan birining manfaatlarini ko'zlab hal qilish.²

Ko'pgina tadqiqotchilar shaxslararo ziddiyatning quyidagi belgilari bo'yicha kelishib olishadi:

Bipolyarlik - konfliktda ikkita qarama-qarshi pozitsiya mavjud.

Raqobat - ehtiyojni qondirish yoki raqibni yo'q qilish istagi.

Konflikt sub'ektlarining mavjudligi.

Qarama-qarshiliklarni bartaraf etishga qaratilgan faoliyat.

Shaxsiy nizolar yuzaga kelgan qarama-qarshilik qanday muammolarga ta'sir qilishda qanday farq qilishi kabi, Krilov shaxslararo nizolarning asosiy belgilarini ajratib ko'rsatadi:

Qiymat ziddiyati. Subyektlar uchun alohida individual ahamiyatga ega bo'lgan mos kelmaydigan e'tiqodlar asosida kelishmovchilik yuzaga keladigan vaziyatlar. Har bir inson o'zi uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan va mavzu uchun nimani anglatishini aks ettiruvchi qadriyatlar tizimiga ega. Manfaatlari to'qnashuvi. Ishtirokchilarning maqsadlari, motivlari va rejalari bir-biriga mos kelmaydigan yoki bir-biriga zid bo'lgan holatlar. O'zaro munosabatlar qoidalari yoki qoidalarini buzish natijasida yuzaga keladigan nizolar. Normlar va qoidalar o'zaro ta'sir qilish tartibini boshqaradi, ularsiz buning iloji yo'q.³

² Antsupov, A. Ya. Shipilov, A. Konfliktologiya: Universitetlar uchun darslik

³ Karmin, A. Konfliktologiya / A. Karmin - SPb.: "Lan" nashriyoti, 1999. - 448 p.

Shaxslararo nizolarni boshqarish ikki jihatda ko'rib chiqilishi mumkin - ichki va tashqi. Ichki jihat texnologiyalardan foydalanishni nazarda tutadi samarali muloqot konfliktidagi ratsional xulq-atvor. Tashqi tomoni rahbar (rahbar) yoki boshqa boshqaruv sub'ektining muayyan nizoga nisbatan boshqaruv faoliyatini aks ettiradi.

Endi shaxslararo konfliktlarning mohiyati so'ziga e'tabor qaratadigan bo'ladigan bo'lsak mohiyat so'ziga to'xtalamiz mohiyat bu; Mohiyat narsalarning ichki mazmuni bo'lib, ularning turli tuman xossalari va munosabatlarini yaxlit aks ettiradi. Endilikda shaxslar o'rtasidagi o'zaro konfliktlarning mohiyati aynan kelib chiqayotgan o'zaro ziddiyatlar qay tartibda sodir bo'lmoqda va uni oldini olish usullari hisoblanadi.

Endi shaxslararo konfliktlarning tipalogiyasi nima? Va tipalogiya nima? Degan savollarga to'xtalamiz. Tipalogiya bu- (tip va ...logiya) — obyektlarni mavhum, umumlashgan model (tip)lar yordamida ilmiy tasnif qilish usuli. Bunda o'rganilayotgan obyektlarning eng muhim struktur (tarkibiy) va funksional xususiyatlari qayd etiladi.

Shaxslararo konfliktlarning tipalogiyasi nima?

Shaxslararo konfliktlar tipologiyasi asosan shaxslararo konfliktlar usullari tasnifi va boshqalarni tushintirib berishimiz mumkin.

XULOSA

Shaxslararo konfliktlari - bu manfaatlar to'qnashuvi yoki shaxslar o'rtasidagi kelishmovchiliklar natijasida yuzaga keladigan kelishmovchiliklar. Bunday nizolar odatda hissiy reaksiyalarni keltirib chiqaradigan va shaxslar o'rtasidagi munosabatlarga salbiy ta'sir ko'rsatadigan holatlar sifatida ta'riflanadi. Shaxslararo ziddiyatlari turli qadriyatlar, e'tiqodlar, umidlar, ehtiyojlar, maqsadlar yoki manfaatlar o'rtasidagi farqlardan kelib chiqishi mumkin. Bunday nizolar shaxsiy munosabatlar, ish muhiti, oilaviy munosabatlar, do'stlik yoki har qanday ijtimoiy muhitda sodir bo'lishi mumkin. Bunday to'qnashuvlar turli muammolarni keltirib chiqarishi va keraksiz stress, tartibsizliklar, tartibsizliklar va muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Shu sababli, muloqot qobiliyatlari, empatiya va tushunish shaxslar o'rtasidagi ziddiyatlarni hal qilish va munosabatlarni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Shaxslararo mojarolarini hal qilishda muhim jihat shundaki, tomonlar o'rtasidagi muloqot ochiq va halol, hamdardlik namoyon bo'ladi, o'zaro hurmat saqlanib qoladi va murosaga erishiladi. Shuningdek, nizoni hal qilish uchun neytral uchinchi tomon ishtirok etishi ham foydali bo'lishi mumkin. Shaxslararo konfliktlar tipalogiyasi va moxiyatini tahlil qilishda, umumiy ravishda uchta bosqichni ajratish mumkin:

O'zaro konfliktlar: Buning sabablaridan biri o'zaro munosabatlar bo'yicha yaqin tartibsizlik va turli xil vaziyatli, qiziqarli yoki boshqa faktorlar yuzaga kelishi mumkin. Masalan, ish joyida yoki oilaviy muammo, yoki do'stlik yoki tanishlikda kelib chiqqan muammolar.

Tarkibiylashgan konfliktlar: Bunday konfliktlar odamning shaxsiy o'zgarishlari, kafolat kuchlari, motivatsiyalari yoki qadriyat bo'yicha paydo bo'lishi mumkin. Masalan, bir kishining hamma narsani taklif qila olishi, boshqa kishining ma'lumotlaridan qochishlari yuzaga kelishi.

Tashqi konfliktlar: Bunday konfliktlar bo'sh ish joylari, institutsiyalar, jamiyatning aloqa tarmoqlari yoki davlatlar o'rtasida yuzaga kelishi mumkin. Masalan, iqtisodiy aloqa, siyosiy oqimlar yoki xalqaro munosabatlar bo'yicha konfliktlar. Bu qanday tip turlar bir-biridan farqli o'zlariga xos xususiyatlarga ega bo'lishi mumkin, ularning halqaro, regional yoki milliy darajalarining bir-biriga aloqasi va moxiyati ta'siri mavjud bo'lishi mumkin. Shuningdek, har bir konflikt o'zining mos rivojlanayotgan yechimlarini ham ushlab turadi, va shaxslar uning o'zi va uning taklif etilgan vaqtida muomala qilishga moxiyatiga ega bo'lishlari muhimdir.

FOYDALANGAN ADABIYOTLAR

1. Antsupov, A. Ya. Shipilov, A. Konfliktologiya: Universitetlar uchun darslik / A. Antsupov, A. Shipilov. - Birlik: Moskva, 2000 .-- 507 p.
2. Babosov, E. M. Konfliktlar sotsiologiyasi: darslik. Usul. nafaqa / E. M. Babosov. - Minsk: BSU nashriyoti, 2011 .-- 399 p.
3. Grishina, N.V. Mojarolar psixologiyasi / N.V. Grishina - SPB .: Peter, 2004 .-- 464 p.
4. Dmitriev, A.V. Konfliktologiya: Qo'llanma/ A. Dmitriev. - M .: Gardariki, 2000 .-- 320 b.
5. Karmin, A. Konfliktologiya / A. Karmin - SPb .: "Lan" nashriyoti, 1999. - 448 p.
6. Krilov A. Psixologiya / A. Krilov. - "Prospekt" nashriyoti; Moskva, 2005 - 744 p.
7. Linkoln, V.F. va boshqalar Muzokaralar. / V. Linkoln. - SPb .: Riga: Ped. Markaz "Eksperiment", 1998. - 159 p.
8. Selchenok, K. Amaliy konfliktologiya: O'quvchi / K. Selchenok. - Hosil, AST, 2007 .-- 565 p.